

Elever i afkodnings- og stavevanskeligheder

Nogle elever er i afkodnings- og stavevanskeligheder, uden at der er tale om ordblindhed. Det kan skyldes vanskeligheder med at anvende skriftens lydprincip, som er mindre omfattende end for elever med ordblindhed. Der kan også være andre årsager til, at elever ikke udvikler en sikker og automatiseret ordlæse- og stavefærdighed, fx at eleven er utrænnet i læsning og skrivning.

Vanskeligheder med at lære at bruge skriftens lydprincip udgør et kontinuum, hvilket betyder, at der ikke kan drages nogen skarp grænse mellem ordblinde og ikkeordblinde (Elbro, 2021). Den Nationale Ordblindetest udpeger ud over elever med ordblindhed også en "gul" gruppe, som scorer bedre end de 8 % laveste, men som stadig scorer relativt lavt (blandt de 20 % laveste). Denne elevgruppes vanskeligheder med skriftens lydprincip er mindre end ordblindes, men store nok til, at den usikre fonologiske kodning begrænser udviklingen af sikre og hurtige afkodnings- og stavefærdigheder, fx sikker anvendelse af skriftens øvrige principper.

Vi ved mindre om elever med usikker fonologisk kodning end om elever med ordblindhed. Men ikkepublicerede data fra en langtidsundersøgelse om ordblinde elevers brug af IT (Arnbak & Petersen, 2018), hvor deltagerne blev testet med Ordblindetesten i slutningen af undersøgelsen, viser, at elever i 5. klasse, som testes svarende til gul gruppe på Ordblindetesten, har det til fælles, at de har vanskeligheder med at lære at anvende skriftens lydprincip, men ellers har ret forskelligartede vanskeligheder i deres afkodning, stavning og sproglige delfærdigheder.

Otte af de 19 elever i 5. klasse, som blev testet svarende til gul gruppe på Ordblindetesten, var karakteriseret ved at have langsom afkodning, som både kom til udtryk på Ordblindetesten og ved højtlesning af nonsensord. Disse elever scorede også lavt på en test af ortografisk kodning, men de klarede staveprøver på samme niveau, som undersøgelsens kontrolgruppe (klassekammerater, der scorede middel på afkodningsdelen af de nationale test).

En lidt større gruppe elever var karakteriseret ved primært at have stavevanskeligheder.

En lille gruppe elever havde, hvad der kan karakteriseres som bredere sproglige vanskeligheder: Ud over at have fonologiske kodningsvanskeligheder scorede disse elever

også lavt på ordforrådstest. Det kan tyde på, at usikker fonologisk kodning ligesom ordblindhed kan optræde sammen med vanskeligheder med sprogforståelse.

Elever, som scorer svarende til gul gruppe på Ordblindetesten, kan således være i skiftsprogvanskeligheder, fordi deres læse- og skrivefærdighed begrænses af usikker afkodning, stavning eller sprogforståelse og ikke slår til i forhold til de skriftsproglige krav, de møder i skolen. Disse elever har som elever med ordblindhed brug for målrettede og særlig tilrettelagte indsatser, der har til formål at udvikle deres skriftsprogsfærdighed.

Der vil på den baggrund være væsentlige indbyrdes forskelle på undervisningsforløb, der er virksomme i forhold til elever i gruppen med lettere afkodnings- og stavevanskeligheder. Det vil formentlig være sådan, at et fokus på stavning vil være særlig relevant for nogle elever, mens andre vil have større udbytte af et fokus på automatiseret afkodning. Derfor er det vigtigt både at holde øje med den enkelte elevs udvikling over tid og at anvende evalueringsredskaber, der kan sammenligne eleven med andre elever. Derved kan man som fagperson i mødet med eleven tage udgangspunkt i den konkrete elevs læse- og skrivefærdigheder og samtidig have viden om, hvordan eleven udvikler sig i forhold til den almindelige læse- og skriveudvikling for elevgruppen. Det kan være relevant at inddrage andre fagpersoner, fx en logopæd i udredningen af eleven samt ved sparring med denne om tilrettelæggelsen af indsatser.

Dele af beskrivelsen er inspireret af ansøgning og reviewrapport til projektet HUSK (Hjælpssom Undervisning for elever i lettere Stave- og afKodningsvanskeligheder). Kreditering til projektleder Bettina Buch og gruppen bag forskningskortlægningen: Holger Juul, Anna Steenberg Gellert, Dorthe Klint Petersen og Stine Fuglsang Engmose.

Henvisninger

Arnbak, E., & Petersen, D. K. (2018). Kompenserende it til ordblinde: en støtte eller en sovepude? Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift, 55(4).

Elbro, C. (2021). Læsevanskeligheder (2. udgave). Hans Reitzels Forlag.